

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem wstępnym Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieścia we Wrocławiu ustalił, że w skład majątku wspólnego B. R. i B. J. wchodzi:

- a. prawo własności zabudowanej nieruchomości położonej w D. przy ulicy (...) dla której Sąd Rejonowy w Oleśnicy V Wydział Cywilny Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) – o wartości 440.000 zł,
 - b. prawo własności pojazdu marki V. (...) o numerze rejestracyjnym (...) - o wartości 22.000 zł,
 - c. równowartość prawa własności pojazdu marki T. (...) tj. kwota 56.000 zł,
 - d. środki finansowe zgromadzone na wspólnym rachunku stron prowadzonym przez (...) S.A. w W. w kwocie 643,57 zł,
- tj. składniki majątkowe o łącznej wartości 518.643,57 zł, ustalając jednocześnie, że udziały B. R. i B. J. w ich majątku wspólnym są równe.

Kwestionowane orzeczenie zapadło na podstawie następujących ustaleń faktycznych.

Wnioskodawczyni B. R. i uczestnik postępowania B. J. w dniu 3 czerwca 1989 r. zawarli związek małżeński, który został rozwiązany przez rozwód wyrokiem Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 26 stycznia 2017 r. Wyrok uprawomocnił się w dniu 25 lutego 2017 r. Strony w trakcie związku małżeńskiego nie zawierały umów majątkowych małżeńskich. Strony posiadają dwoje dzieci.

Strony po zawarciu związku małżeńskiego zamieszkały wraz z rodzicami uczestnika w mieszkaniu na ulicy (...) we W.. Małżonkowie nie korzystali ze wsparcia finansowego rodziców wnioskodawczyni od zawarcia małżeństwa do 1 lipca 1991 roku. Małżonkowie do 1 lipca 1991 roku nie poczynili oszczędności a zarobkowane przez nich pieniądze przeznaczali na bieżące wydatki i potrzeby życia codziennego. Uczestnik B. J. w chwili zawarcia związku małżeńskiego pracował w szpitalu jak i prowadził własną praktykę lekarską. Jego zarobki w 1989 roku wynosiły około 12 500 000 ml złotych (sprzed denominacji), zaś w 1991 roku około 21 000 000 ml złotych (sprzed denominacji). Wnioskodawczyni w chwili zawarcia związku małżeńskiego pracowała w Wyższej Szkole (...) we W., zaś w okresie od 6 maja 1991 roku do 28 lutego 1992 roku przebywała na urlopie wychowawczym. W pierwszym półroczu 1991 roku uczestnik B. J. otrzymał od rodziców H. i M. J. darowiznę w kwocie 10.000 dolarów amerykańskich na zakup działki przy ulicy (...) we W..

W dniu 1 lipca 1991 roku uczestnik postępowania B. J. na mocy umowy sprzedaży nabył prawo użytkowania wieczystego działki numer (...) o powierzchni 544 m² położonej we W. przy ulicy (...). Uczestnik stawając do aktu notarialnego w Państwowym Biurze Notarialnym oświadczył że ww. nieruchomość kupuje z majątku odrębnego. Cena sprzedaży została ustalona przez strony na kwotę 60.000.000 zł i w całości została zapłacona sprzedającemu przez uczestnika z darowizny, którą otrzymał od rodziców w pierwszym półroczu 1991 roku.

W okresie od 1991 roku do 1997 roku na działce numer (...) o powierzchni 544 m² położonej we W. przy ulicy (...) wzniesiono zabudowania w postaci domu jednorodzinnego oraz wolnostojący garaż.

Decyzją z dnia 21 października 2003 roku numer (...) Prezydent W. postanowił o przekształceniu prawa użytkowanie wieczystego ustanowionego na rzecz B. J. w prawo własności za opłatą 68.083 zł, przy czym po udzieleniu 90% bonifikaty uczestnik zobowiązany był do uiszczenia opłaty w kwocie 6.808,30 zł. Powyższa kwota została uiszczona na rzecz Urzędu Miejskiego przelewem przez wnioskodawczynię z majątku wspólnego stron.

W dniu 9 września 2015 roku we W. H. J. - matka uczestnika - złożyła oświadczenie, że w pierwszym półroczu 1991 roku dokonała wraz z mężem M. J. zmarłym 5 maja 2006 roku darowizny w wysokości 130.000.000 zł polskich (sprzed denominacji) na rzecz swojego syna B. J. z przeznaczeniem na zakup nieruchomości gruntowej i wybudowanie domu jednorodzinnego. H. J. oświadczyła, że w tamtym okresie oboje z mężem pracowali (mąż

na stanowiskach kierowniczych w Centrali (...) i osiągnęli dochody pozwalające na poczynienie oszczędności zdeponowanych w Banku (...) we W. (w wysokości około 10.000 dolarów USA) i pomoc synowi. Uczestnik zaś oświadczył, że powyższą kwotę pieniężną przyjął tytułem darowizny do majątku osobistego i wraz z poczynionymi oszczędnościami zgromadzonymi przed zawarciem związku małżeńskiego, pracując wówczas już 8 lat (w zespołach, oddziałach szpitalnych i ambulatoryjnych) przeznaczył na zakup działki budowlanej ze zgromadzonymi materiałami budowlanymi i budowę domu.

Strony zgodnie ustaliły, iż w skład majątku wspólnego stron wchodziło:

- a. prawo własności zabudowanej nieruchomości położonej w D. przy ulicy (...) dla której Sąd Rejonowy w Oleśnicy V Wydział Cywilny Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) – o wartości 440.000 zł,
- b. prawo własności pojazdu marki V. (...) o numerze rejestracyjnym (...) - o wartości 22.000 zł,
- c. równowartość prawa własności pojazdu marki T. (...) tj. kwota 56.000 zł,
- d. środki finansowe zgromadzone na wspólnym rachunku stron prowadzonym przez (...) S.A. w W. w kwocie 643,57 zł.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd Rejonowy zważył, że do podziału majątku, który był objęty wspólnością ustawową – od chwili jej powstania stosuje się odpowiednie przepisy o dziale spadku i o zniesieniu współwłasności w częściach ułamkowych. Ustalając skład i wartość majątku wspólnego stron w niniejszej sprawie Sąd miał na względzie bezsporne stanowiska wnioskodawczyni i uczestnika, iż w skład majątku wspólnego wchodziły:

- a. prawo własności zabudowanej nieruchomości położonej w D. przy ulicy (...) dla której Sąd Rejonowy w Oleśnicy V Wydział Cywilny Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) – o wartości 440.000 zł,
- b. prawo własności pojazdu marki V. (...) o numerze rejestracyjnym (...) - o wartości 22.000 zł,
- c. równowartość prawa własności pojazdu marki T. (...) tj. kwota 56.000 zł,
- d. środki finansowe zgromadzone na wspólnym rachunku stron prowadzonym przez (...) S.A. w W. w kwocie 643,57 zł.

Odnosnie natomiast nakładu poczynionego z majątku wspólnego na nieruchomość wchodzącą w skład majątku odrębnego uczestnika postępowania, położoną we W. przy ulicy (...), dla której Sąd Rejonowy w Oleśnicy V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) o wartości nie wyższej niż 100.000 zł, Sąd pierwszej instancji wskazał, iż stoi na stanowisku, że nakłady z majątku wspólnego na majątek osobisty jednego z małżonków nie stanowią składnika majątku wspólnego podlegającego podziałowi. Nadają się natomiast do rozliczenia w postępowaniu o podział.

Nadto Sąd Rejonowy podkreślił, że istotna dla oceny, które przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego należy stosować - czy w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r., czy w brzmieniu sprzed nowelizacji jest data ustania wspólności majątkowej małżeńskiej. Sąd pierwszej instancji mając zaś na uwadze treść art. 31 i art. 33 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, i odnosząc się do kwestii prawa użytkowania wieczystego, które w trakcie trwania wspólności ustawowej zostało przekształcone w prawo własności, podzielił w tej mierze stanowisko zawarte w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 2009 r., sygn. III CZP 53/09 podkreślając, że prawo własności nieruchomości, nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej w trybie ustawy o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności stanowi majątek odrębny tego z małżonków, któremu przed powstaniem wspólności przysługiwało prawo użytkowania wieczystego tej nieruchomości i prawo własności posiadanych na niej budynków. Wobec powyższego, Sąd Rejonowy weryfikował, czy prawo użytkowania wieczystego działki numer (...) o powierzchni 544 m² położonej we W. przy ulicy (...) należało do majątku odrębnego uczestnika, czy też stanowiło majątek wspólny stron. To z kolei determinowało dalsze ustalenia tj. czy prawo własności

nieruchomości położonej we W. przy ulicy (...) powstałe wyniku przekształcenia użytkowania wieczystego należącego do majątku odrębnego jednego z małżonków pozostaje nadal składnikiem majątku odrębnego.

W tym zakresie, Sąd pierwszej instancji poczynił ustalenia skąd pochodziły środki przeznaczone na nabycie użytkowania wieczystego działki położonej we W. przy ulicy (...), gdyż wnioskodawczyni we wniosku twierdziła, iż jej zakup nastąpił z majątku wspólnego. Uczestnik stał zaś na stanowisku, iż prawo użytkowania wieczystego ww. nieruchomości zakupione zostało za środki pochodzące z darowizny rodziców w kwocie 10.000 dolarów jaką oni poczynili na jego rzecz w pierwszym półroczu 1991 roku z przeznaczeniem na zakup tegoż prawa. Jednocześnie uczestnik powoływał się na treść swojego oświadczenia zawartego w akcie notarialnym z dnia 1 lipca 1991 r. „że nieruchomość tę kupuje z majątku odrębnego”. W tej mierze zarówno uczestnik jak i jego matka H. J. zgodnie zeznali, iż doszło do darowizny w pierwszym półroczu 1991 roku w wysokości około 10.000 dolarów z przeznaczeniem na zakup działki przy ulicy (...) we W.. Świadek jak i uczestnik na powyższą okoliczność złożyli oświadczenia 9 września 2015 roku a złożone przez nich podpisy poświadczył notariusz D. G.. Nadto sama wnioskodawczyni przesłuchiwana na okoliczność wsparcia finansowego rodziców uczestnika i okoliczności darowizny wskazała, iż „rodzice kupili mu działkę”, za „dolary zakupiona została działka”. Tym samym wnioskodawczyni potwierdziła, iż uczestnik otrzymał od rodziców darowiznę w dolarach i za nie została zakupiona działka. Powyższych ustaleń nie był w stanie zakwestionować świadek S. R. – ojciec wnioskodawczyni.

Z tych względów Sąd Rejonowy przyjął, że w skład majątku wspólnego stron wchodziły jedynie składniki wymienione w sentencji postanowienia wstępnego uznając, iż prawo użytkowania wieczystego nieruchomości przekształcone następnie we własność stanowiło majątek odrębny uczestnika postępowania.

Udziały wnioskodawczyni B. R. i B. J. w majątku wspólnym Sąd Rejonowy ustalił zgodnie z treścią art. 43 § 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, w myśl którego oboje małżonkowie mają równe udziały w majątku wspólnym, albowiem strony – po modyfikacji stanowiska uczestnika na rozprawie w dniu 31 lipca 2018 roku – nie wnosiły o ustalenie nierównych udziałów.

Apelację od opisanego na wstępie postanowienia wstępnego, w zakresie punktu pierwszego, wywiodła wnioskodawczyni, reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika. Kwestionowanemu orzeczeniu apelująca zarzuciła:

I. naruszenie prawa materialnego poprzez pominięcie:

1. art. 231 § 1 k.c. - który ma zastosowanie do spraw o podział majątku wspólnego - zgodnie z którym to przepisem samoistny posiadacz gruntu w dobrej wierze (in concreto uczestnicy postępowania), który wniósł na powierzchni lub pod powierzchnią gruntu budynek lub inne urządzenie o wartości przenoszącej znacznie wartość zajętej na ten cel działki, może żądać, aby właściciel przeniósł na niego własność zajętej działki za odpowiednim wynagrodzeniem;

2. art. 235 § 1 k.c. - a mianowicie, że budynki i inne urządzenia wzniesione na gruncie Skarbu Państwa lub gruncie należącym do jednostek samorządu terytorialnego bądź ich związków przez wieczystego użytkownika stanowią jego własność;

3. art. 45 § 1 i § 2 k.r.o. - zgodnie z którymi to przepisami przy podziale majątku wspólnego każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na jego majątek osobisty, z wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód;

4. art. 32 § 1 i § 2 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym od dnia 5 marca 1964 r. do dnia 20 stycznia 2005 r., czy też domniemań wynikających z art. 31 § 1 i § 2 k.r.o. oraz art. 33 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym od 20 stycznia 2005 r. w zakresie takim, że jeżeli nabycie użytkowania wieczystego, jak i własności następuje w trakcie trwania małżeństwa - a nie jak w stanie

faktycznym uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 2009 r. (sygn. akt III CZP 53/09, OSNC 2010, nr 2, poz. 28) - to prawo własności nieruchomości może stanowić składnik majątku wspólnego, przy uwzględnieniu domniemań wynikających z ww. przepisów;

5. art. 31 k.r.o., art. 32 § 1 i § 2 pkt 1)-2) k.r.o., art. 33 pkt 1)-10) k.r.o. w brzmieniu obowiązującym do dnia 20 stycznia 2005 r. oraz art. 31 § 1 i § 2 pkt 1) - 4) k.r.o. oraz art. 33 pkt 1) - 10) k.r.o. w brzmieniu obowiązującym od dnia 20 stycznia 2005 r. - a mianowicie, że prawo nabyte w trakcie trwania małżeństwa, w którym obowiązuje ustawowa wspólność majątkowa, w części ze środków pochodzących z majątku osobistego jednego z małżonków, a w części z ich majątku wspólnego, wchodzi do majątku osobistego małżonka i do majątku wspólnego małżonków w udziałach odpowiadających stosunkowi środków przeznaczonych z tych majątków na jej nabycie (uchwała SN z dnia 19 października 2018 r., sygn. akt III CZP 45/18, LEX nr 2566986);

II. naruszenie przepisów postępowania, które to naruszenie miało istotny wpływ na treść orzeczenia, a to:

6. art. 685 k.p.c. w zw. z art. 567 § 1 i § 3 k.p.c. - przez wydanie postanowienia wstępnego o treści jak w punkcie I. postanowienia, w którym:

a) wskazano bezsporne składniki majątku wspólnego, podczas gdy istotą postanowienia wstępnego jest przede wszystkim wydanie rozstrzygnięcia dotyczącego spraw spornych;

b) zaniechano rozstrzygnięcia o nakładach z majątku wspólnego na majątek osobisty w zakresie nieruchomości położonej we W. przy ul. (...) (numer księgi wieczystej (...)) oraz w Ł. (numer księgi wieczystej (...)); tymczasem w orzecznictwie nakłady te rozlicza się jako składnik majątku wspólnego (np.: post. Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 30 kwietnia 2013 r. VIII Ca 127/13, LEX nr 1893887);

c) zaniechano rozstrzygnięcia o żądaniu zobowiązania uczestnika postępowania do przeniesienia na własność nieruchomości położonej we W. przy ul. (...) - za odpowiednim wynagrodzeniem;

7. art. 316 § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., art. 685 k.p.c. w zw. z art. 567 § 1 i § 3 k.p.c. - przez pominięcie przy wydaniu zaskarżonego postanowienia, że wnioskodawczyni zgłosiła żądania:

a) rozliczenia nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty w zakresie nieruchomości położonej we W. przy ul. (...) (numer księgi wieczystej (...)) oraz w Ł. (numer księgi wieczystej (...));

b) zobowiązania uczestnika postępowania do przeniesienia na własność nieruchomości położonej we W. przy ul. (...) (numer księgi wieczystej (...)) - za odpowiednim wynagrodzeniem

8. art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez zastosowanie prawa materialnego do niedostatecznie wyjaśnionego stanu faktycznego w zakresie zaniechania poczynienia jakichkolwiek ustaleń i rozważań co do:

- źródeł pochodzenia środków na wzniesienie budynków i innych urządzeń na działce numer (...) położonej we W. przy ul. (...) (numer księgi wieczystej (...)) pomiędzy 1 lipca 1991 r. (data nabycia użytkowania wieczystego działki) a 21 października 2003 r. (data przekształcenia użytkowania wieczystego we własność);

- źródeł pochodzenia środków na przekształcenie prawa użytkowania wieczystego - dotyczącego ww. nieruchomości położonej we W. - w prawo własności;

- charakteru prawnego świadczeń związanych z wzniesieniem budynków i innych, a także związanych z przekształceniem prawa użytkowania wieczystego w prawo własności; w kontekście tego, że prawo nabyte w trakcie trwania małżeństwa, w którym obowiązuje ustawowa wspólność majątkowa, w części ze środki pochodzących z majątku osobistego jednego z małżonków, a w części z ich majątku wspólnego, wchodzi do majątku osobistego

małżonka i do majątku wspólnego małżonków w udziałach odpowiadających stosunkowi środków przeznaczonych z tych majątków na jej nabycie - zwłaszcza jeżeli uwzględnić, że na stronie 4. uzasadnienia zaskarżonego postanowienia (pierwszy akapit licząc od dołu strony) Sąd pierwszej Instancji stwierdza, że „1/1/ okresie od 1991 roku do 1997 roku na działce numer (...) o powierzchni 544 m² położonej we W. przy ulicy (...) wzniesiono zabudowania w postaci domu jednorodzinnego oraz wolnostojący garaż”;

9. art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 230 k.p.c., przez przyjęcie, że nabycie w dniu 1 lipca 1991 r. prawa użytkowania wieczystego działki numer (...) położonej we W. przy ul. (...) (numer księgi wieczystej (...)) - nastąpiło ze środków pochodzących z majątku odrębnego (osobistego) uczestnika postępowania, a nie za środki pochodzące z majątku wspólnego (dorobkowego) obu uczestników postępowania - podczas gdy:

- z zebranego w sprawie materiału to nie wynika;

- z daleko idącą ostrożnością należy podchodzić do oświadczenia z dnia 9 września 2015 r. (k. 83-84) które zostało sporządzone w związku ze sprawą rozwodową pomiędzy uczestnikami postępowania, w ramach której Sąd Okręgowy we Wrocławiu stwierdził wyłączną winę uczestnika postępowania w rozkładzie pożycia małżeńskiego;

- uczestnik postępowania nie dysponuje żadnym dokumentem sprzed 1 lipca 1991 r., który potwierdzałby przekazanie środków pieniężnych tytułem darowizny od swoich rodziców;

- uczestnik postępowania nie dysponuje zgłoszeniem do urzędu skarbowego darowizny środków pieniężnych;

- przedmiotem darowizny miały być dolary amerykańskie uzyskane z tytułu umów o pracę przez rodziców uczestnika postępowania jeszcze w PRL, co nie przekonuje, zwłaszcza jeżeli uwzględnić, system walutowy, który wówczas obowiązywał;

- cena sprzedaży ww. prawa została oznaczona w polskich złotych, a nie w dolarach.

Na podstawie tak zaprezentowanych zarzutów apelująca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w punkcie pierwszym, a także o przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu dla Wrocławia- Śródmieścia we Wrocławiu do ponownego rozpoznania.

Uzasadniając wnioskodawczyni podniosła, iż zaniechano rozstrzygnięcia o nakładach z majątku wspólnego na majątek osobisty w zakresie nieruchomości położonej we W. przy ul. (...) (numer księgi wieczystej (...)) oraz w Ł. (numer księgi wieczystej (...)); tymczasem w orzecznictwie nakłady te rozlicza się jako składnik majątku wspólnego a nadto zaniechano rozstrzygnięcia o żądaniu zobowiązania uczestnika postępowania do przeniesienia na własność nieruchomości położonej we W. przy ul. (...) - za odpowiednim wynagrodzeniem. Powyższe uchybienia zostały popełnione pomimo, że w treści wniosku wnioskodawczyni wprost wskazała, że wnosi o rozliczenie nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty w zakresie nieruchomości położonej we W. przy ul. (...) oraz w Ł. i zobowiązanie uczestnika postępowania do przeniesienia na własność nieruchomości położonej we W. przy ul. (...) za odpowiednim wynagrodzeniem.

W odpowiedzi na apelację uczestnik postępowania, reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, wniósł o jej oddalenie w części, w jakiej dotyczy rozstrzygnięcia o zaliczeniu do majątku wspólnego ruchomości wymienionych w punkcie I litera a-d, w pozostałym zakresie zaś o jej odrzucenie. Uzasadniając uczestnik postępowania wskazał, że należy odróżnić postanowienie wstępne od postanowienia częściowego, w którym to winny zostać kompleksowo rozstrzygnięte wszystkie kwestie związane ze składnikiem majątkowym, o którym orzeczono bez odsyłania w tym zakresie do postanowienia końcowego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja podlegała oddaleniu, jako bezzasadna.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że postępowanie apelacyjne jest postępowaniem odwoławczym i kontrolnym, zachowuje ono jednak również charakter postępowania rozpoznawczego. Oznacza to, że sąd drugiej instancji ma pełną swobodę jurysdykcyjną, ograniczoną jedynie granicami zaskarżenia. W konsekwencji może, a jeżeli je dostrzeże - powinien, naprawić wszystkie naruszenia prawa materialnego, niezależnie od tego, czy zostały podniesione w apelacji, pod warunkiem oczywiście, że mieszczą się one w granicach zaskarżenia.

Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie w pełni podziela ustalenia poczynione przez Sąd pierwszej instancji, uznając je za prawidłowo osadzone w zgromadzonym materiale dowodowym, a w konsekwencji - przyjmując za własne. Także rozważaniom prawnym Sądu Rejonowego nie można postawić zarzutu naruszenia obowiązujących przepisów. Dostrzec wypada, że Sąd pierwszej instancji – w granicach art. 233 § 1 k.p.c. – dokonał właściwej oceny dowodów, która doprowadziła do prawidłowego zastosowania norm zarówno prawa procesowego jak i materialnego. Stąd zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w całości pozostawał chybiony.

W ocenianej sprawie istotę sporu stanowiła kwestia majątku wspólnego stron, mianowicie składników majątkowych, które ów majątek tworzyły, a ściślej czy do majątku wspólnego wchodziło prawo własności nieruchomości zabudowanej położonej przy ul. (...) we W.. Apelująca zarzucając przy tym pominięcie w orzeczeniu wstępnym rozstrzygnięcia o nakładach poczynionych z majątku wspólnego na majątek osobisty w zakresie wspomnianej wyżej nieruchomości oraz nieruchomości położonej w Ł., zakwestionowała także brak rozstrzygnięcia przez Sąd Rejonowy w zakresie żądania zobowiązania uczestnika postępowania do przeniesienia na własność nieruchomości położonej przy ul. (...) we W..

W pierwszym rzędzie należy odnieść się do charakteru, zaskarżonego częściowo, orzeczenia wstępnego. Mianowicie postanowienie wstępne sądu, którego treścią jest ustalenie, czy pewien przedmiot należy do majątku wspólnego jest szczególnym w stosunku do wyroku wstępnego (art. 318 k.p.c.) orzeczeniem o charakterze wstępnym. Wyrok wstępny, o którym mowa w przepisie art. 318 k.p.c., może być wyłącznie orzeczeniem pozytywnym. Wydając wyrok wstępny w procesie, sąd może wyłącznie uznać roszczenie za usprawiedliwione w zasadzie, to jest co do samej zasady. W procesie nie jest natomiast możliwe wydanie wyroku wstępnego o charakterze negatywnym. Uznając, że roszczenie powoda nie jest uzasadnione już tylko co do samej zasady, sąd pierwszej instancji powinien wydać wyrok oddalający powództwo. Przepis art. 318 k.p.c. na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. może mieć odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym. Odpowiednie zastosowanie przepisu art. 318 k.p.c. w postępowaniu nieprocesowym oznacza, że może mieć on zastosowanie w tych wszystkich wypadkach, w których sąd w tym postępowaniu orzeka o roszczeniach o spełnienie świadczenia, i tylko wówczas, jeżeli możliwość wydania postanowienia wstępnego nie została uregulowana w sposób szczególny.

Zagadnienie postanowienia wstępnego sądu, którego treścią jest ustalenie, czy pewien przedmiot należy do majątku wspólnego (także spadku), zostało uregulowane w sposób szczególny w stosunku do przepisu art. 318 k.p.c. Wskazanie w przepisie art. 685 k.p.c., że sąd może wydać postanowienie wstępne między innymi w razie sporu między stronami o to, czy pewien przedmiot należy do majątku wspólnego, i użycie przy tym partykuły „czy”, oznacza, iż postanowienie wstępne może być wydane zarówno w razie ustalenia stanowiącego odpowiedź pozytywną na pytanie, które rozpoczyna partykuła „czy”, jak i odpowiedź negatywną. Jeżeli weźmie się dodatkowo pod uwagę to, że sąd pierwszej instancji nie jest związany wnioskiem uczestnika lub uczestników o wydanie postanowienia wstępnego co do tego czy pewien przedmiot należy do spadku (odpowiednio majątku wspólnego), należy dojść do wniosku, że orzekając postanowieniem wstępnym w omawianym zakresie sąd powinien ustalić, że dany przedmiot majątkowy wchodzi do spadku (odpowiednio majątku wspólnego), albo że dany przedmiot nie wchodzi do spadku (odpowiednio majątku wspólnego). Przy czym brak rozstrzygnięcia pozytywnego nie może być utożsamiany z rozstrzygnięciem negatywnym już choćby dlatego, że sąd, wydając postanowienie wstępne na podstawie art. 685 k.p.c. albo art. 685 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c., nie musi orzekać co do wszystkich składników mogących wchodzić w rachubę jako składniki spadku albo majątku wspólnego (zgłoszonych przez uczestników do podziału, jak i jeszcze nie zgłoszonych). Bardzo często byłoby to przy tym niecelowe, gdyż spór co do przynależności określonych przedmiotów do spadku lub majątku wspólnego może dotyczyć tylko niektórych składników, a nie wszystkich. Nie można zatem postawić tezy, że wydanie przez sąd

postanowienia ustalającego, iż oznaczone przedmioty wchodzi do spadku albo majątku wspólnego oznacza, że inne przedmioty do tego majątku nie wchodzi.

Postanowienie wstępne wydane na podstawie art. 685 k.p.c. albo na podstawie art. 685 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. jest orzeczeniem sądu co do istoty sprawy. Jak każde orzeczenie sądu, musi posiadać swój zakres rozstrzygnięcia. O zakresie rozstrzygnięcia powinna przesądzać wyłącznie treść orzeczenia sądowego, a nie treść uzasadnienia tego orzeczenia. Treść uzasadnienia orzeczenia, jeżeli zostanie ono sporządzone, może stanowić wyłącznie podstawę wyjaśniającą treść i zakres rozstrzygnięcia sądu. Uzasadnienie orzeczenia nie jest natomiast orzeczeniem sądu i nie może ani zmieniać treści i zakresu orzeczenia, ani też nie może tego rozstrzygnięcia zastępować. Powyższe rozważania implikują zatem wniosek, iż rzeczą Sądu przy wydawaniu tego rodzaju postanowienia było w istocie rozstrzygnięcie o składnikach majątku wspólnego stron. Sporną natomiast w tym względzie pozostawała – jak zaznaczono na wstępie – kwestia, czy w skład tego majątku wchodzi prawo własności nieruchomości zabudowanej położonej przy ul. (...) we W., bowiem pozostałe składniki zawarte w orzeczeniu Sądu nie były kwestionowane.

W tej mierze Sąd Rejonowy, ustalając skład i eliminując z niego wskazaną wyżej nieruchomość odniósł się w istocie do żądania z art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece. W tym miejscu wskazać natomiast należy, że Sąd Okręgowy podziela stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 20 marca 2009 r., w sprawie o sygnaturze II CSK 581/08, iż obalenie domniemania z art. 3 ustawy o księgach wieczystych i hipotece może nastąpić również w ramach postępowania o podział majątku wspólnego, a nie wyłącznie w procesie wywołanym powództwem opartym na podstawie art. 10 wspomnianej ustawy.

Ponadto Sąd Rejonowy zastosował prawidłowe przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego biorąc pod uwagę datę ustania wspólności majątkowej małżeńskiej z uwzględnieniem także regulacji art. 5 ust. 2 i ust. 5 pkt 1 ustawy zmieniającej wskazany akt prawny, właściwie wskazując, jako datę graniczną 20 stycznia 2005 r., zasadnie przy tym podnosząc, iż kodeks rodzinny i opiekuńczy nie pozwala na przyjęcie domniemania prawnego przynależności określonego składnika do majątku wspólnego, choć możliwe jest konstruowanie domniemań faktycznych wynikających z braku stosownych, czy to umownie czy to orzecznictwo określonych podstaw do przyjęcia, że określona rzecz nabyta w czasie trwania ustawowej wspólności majątkowej wchodzi do majątku wspólnego. Pozostając przy problematyce ustalania składników majątku wspólnego wyjaśnić należy, że nie może zostać uznana za wystarczającą treść oświadczenia uczestnika postępowania zawarta w akcie notarialnym stanowiącym dokument źródłowy księgi wieczystej, na podstawie którego dokonywane są stosowne wpisy i nie sposób wyłącznie na niej bazować, należy bowiem wziąć pod uwagę całokształt okoliczności faktycznych, przy określonym rozkładzie ciężaru dowodu w tym zakresie. Stąd na małżonku, który twierdzi, iż określona rzecz lub prawo majątkowe stanowi składnik jego majątku osobistego spoczywa ciężar wykazania okoliczności, z których wywodzi pozytywne dla siebie skutki prawne.

Ponadto podzielić należało w całości, w istocie nie kontestowane stwierdzenie Sądu pierwszej instancji o możliwości zastosowania surogacji z art. 33 pkt 10 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, przy tożsamości zdarzenia skutkującego wyjściem danego składnika z majątku osobistego i wejściem w jego miejsce innego składnika przy ekonomicznej równowartości obu tych elementów składowych. Poza wątpliwością Sądu Odwoławczego – przy przyjęciu ugruntowanego w tym względzie stanowiska Sądu Najwyższego, wyrażonego choćby w uchwale z dnia 19 sierpnia 2009 r., sygn. III CZP 53/09 – pozostawała również okoliczność, że prawo własności nieruchomości nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej, w trybie ustawy z dnia 4 września 1997 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności stanowi majątek odrębny tego z małżonków, któremu przysługiwało prawo użytkowania wieczystego nieruchomości i odrębna własność posadowionych nań budynków. Natomiast fakt, iż środki przeznaczone na nabycie prawa użytkowania wieczystego wchodziły w skład majątku osobistego uczestnika postępowania - pochodziły bowiem z darowizny, i że posłużyły one do przysporzenia w zakresie prawa użytkowania wieczystego, to ocena Sądu Rejonowego w zakresie zebranego w sprawie materiału dowodowego musiała zostać uznana za prawidłową. Jakkolwiek wprawdzie pewne wątpliwości mogła budzić odczytana wprost treść uzasadnienia orzeczenia Sądu pierwszej instancji, skoro przedmiotem darowizny miała być określona kwota waluty dolarów amerykańskich, tj. 10.000 a cena nabycia prawa użytkowania wieczystego

nieruchomości wyrażona była w polskiej walucie, tak jednak należy mieć na względzie pewne wskazania wynikające z oceny kontekstu sytuacyjnego w ówczesnych czasach, a mianowicie znane Sądowi z urzędu okoliczności związane z ujawnioną już wówczas inflacją i lokowaniem kapitału w walutach obcych, bądź też innych towarach, które tą wartość zachowywały. W tej mierze trzeba także mieć na względzie zeznania świadków, w tym H. J., i przesłuchania stron wskazujące na źródło pochodzenia środków i wysokość tej kwoty w kontekście, nie tylko daty nabycia ale w szczególności zwrócić należało uwagę na zeznania samej wnioskodawczynie, która w istocie potwierdziła okoliczność, iż rodzice uczestnika zakupili dla niego prawo użytkowania wieczystego nieruchomości, w tym rozumieniu, że przekazali oni na wskazany cel w drodze darowizny środki, które zostały na ten zakup przeznaczone. Na powyższe wskazuje również znajdujące się w aktach sprawy oświadczenie notarialne z dnia 9 września 2015 r. co do kwoty darowizny jak i daty tej czynności.

Z tych zatem względów, wbrew zarzutom apelacji, adekwatne do stanu faktycznego niniejszej sprawy jest stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 19 sierpnia 2009 r., iż prawo własności powstałe w wyniku przekształcenia użytkowania wieczystego w to prawo własności, już choćby z uwagi na porównanie wartości dzierżawy wieczystej i przynależnego, nierozzerwanie związanego z tym prawem, prawa odrębnej własności budynków z kwotami, które podlegały uiszczeniu tytułem opłaty przekształceniowej, z uwzględnieniem stosownej bonifikaty. Przy czym zgodnie z art. 235 § 2 k.c. przysługująca użytkownikowi wieczystemu własność budynków jest prawem związanym z dzierżawą wieczystą, która ma – jak stwierdził Sąd Najwyższy – nadrzędny charakter w stosunku do budynków i urządzeń wzniesionych na tym gruncie. Jeżeli zatem istniały podstawy do zaliczenia prawa użytkowania wieczystego do majątku osobistego uczestnika postępowania, to oczywistym jest, że i prawo własności budynków zlokalizowanych na tym gruncie przynależało także do majątku osobistego obdarowanego uczestnika (por. wyrok SA w Poznaniu z dnia 14 maja 2014 r., sygn. akt I ACa 242/14).

Przechodząc z kolei do zaprezentowanej przez Sąd Rejonowy oceny dowodów w tym zakresie, mianowicie dowodów świadczących o uzyskaniu przez uczestnika postępowania darowizny, jej wysokości i przeznaczeniu tych środków, wskazać należy, że zdaniem Sądu Okręgowego ocena ta dokonana została w granicach wyznaczonych normą art. 233 § 1 k.p.c. i z uwzględnieniem wspomnianego już historycznego kontekstu sytuacyjnego. Z zaprezentowanych zeznań wynikało zresztą, iż uczestnik w ramach pozostałych środków uzyskanych z tytułu darowizny finansował także rozpoczęcie procesu budowlanego budynku mieszkalnego i garażu. Stąd, w kontekście także zeznań samej wnioskodawczynie trudno nie przyjąć, aby w grę wchodziła zasada surogacji, odnosząca się do środków niewątpliwie stanowiących składnik majątku osobistego uczestnika postępowania. Przyjęcie natomiast przez Sąd Rejonowy formuły postanowienia wstępnego, w którym ustalając niewątpliwy skład majątku wspólnego Sąd ten wyeliminował z tego składu wspomnianą nieruchomość, stanowiło w istocie rozpoznanie żądania wnioskodawczynie z art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece. W tym zatem zakresie chybnym pozostawało nie tylko stanowisko apelującej wnioskodawczynie, ale i także uczestnika postępowania stwierdzające, że w niniejszej sytuacji brak jest rozstrzygnięcia, które mogłoby zostać objęte zakresem zaskarżenia. Bez wątplenia bowiem specyfika orzeczeń mających za przedmiot dział spadku, czy podział majątku wspólnego, bądź też zniesienie współwłasności, polega na tym, że nie jest konieczne zamieszczanie rozstrzygnięć negatywnych w sentencji postanowienia.

Analogicznie za chybione uznać także należało zarzuty naruszenia art. 32 § 1 i § 2 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, z uwzględnieniem domniemań z art. 31 i art. 33 wspomnianego aktu, wskazujące, iż skoro nabycie użytkowania wieczystego nastąpiło w czasie trwania wspólności ustawowej małżeńskiej to składnik ten musi wchodzić do majątku wspólnego. Jakkolwiek uzasadnienie Sądu Rejonowego w tym zakresie nie jest obszerne, tak bez wątplenia Sąd ten na gruncie poczynionych ustaleń stanu faktycznego w sposób zrozumiały, logiczny i stanowczy dokonał analizy powołanych przepisów, stąd rozstrzygnięcie w tej części musiało zyskać aprobatę Sądu Okręgowego. Sąd Odwoławczy podziela także stanowisko Sądu pierwszej instancji, że nakłady poczynione z majątku wspólnego na majątek osobisty jednego z małżonków nie stanowią składnika majątku wspólnego. W tej mierze wprawdzie Sąd Najwyższy wyraził tego rodzaju zapatrywanie, wskutek czego wykształciła się pewna praktyka, jednak nie można jej uznać za prawidłową. Rozliczenie wspomnianych nakładów następować powinno więc, nie w postanowieniu wstępnym co kłóciło by się z charakterem, rodzajem i celowością wydawania tego rodzaju postanowień, a w orzeczeniu kończącym bądź

postanowieniu częściowym na zasadzie wynikającej z art. 45 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, co na marginesie stanowi urzędowy obowiązek sądu. Innymi słowy ustalaniem wartości tych nakładów, przyrównywaniem ich do wartości nieruchomości Sąd Rejonowy w ocenianym postępowaniu się nie zajmował, a co za tym idzie zarzuty w tym przedmiocie nie zasługiwały na uwzględnienie.

Na podobną ocenę zasługiwał także zarzut apelacyjny dotyczący naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 231 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie. Dla zobrazowania bezzasadności wskazanego zarzutu należy posłużyć się treścią uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., sygn. III CZP 34/10, w myśl której w sprawie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami sąd rozstrzyga o roszczeniu przewidzianym w art. 231 k.c. w orzeczeniu kończącym postępowanie. Kwestia ta z oczywistych zatem względów nie mogła stanowić przedmiotu rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego, które do tej pory przybrało postać postanowienia wstępnego. Z tych więc przyczyn, zostanie ona poddana pod rozwałę w orzeczeniu kończącym, o czym mowa w powołanej wyżej uchwale. Dodatkowo zaznaczyć należy, że skumulowanie w ramach jednego postępowania tego rodzaju żądań, mianowicie zarówno z art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece jak i z art. 231 k.c., może co prawda okazać się celowe, jednakże należy zwrócić uwagę na sprzeczność podstaw faktycznych, które uzasadniałyby wspomniane żądania. Pierwsze opiera się bowiem na założeniu, że wbrew wpisowi w księdze wieczystej prawo stanowi składnik majątku wspólnego natomiast istotę żądania z art. 231 k.c. stanowi twierdzenie, że dany składnik jest majątkiem osobistym jednego z małżonków, a zatem na przyznaniu tej okoliczności, natomiast fakt czynienia nakładów na majątek osobisty (przykładowo na poczet wybudowania budynku, czy innego urządzenia) uprawnia do domagania się złożenia przez stronę przeciwną określonego oświadczenia woli. Innymi słowy sprzeczność twierdzeń faktycznych, które mogą leć u podstaw tak sformułowanych żądań prowadzi do dyskwalifikacji jednego z tych żądań. Wykluczonym jest bowiem aby ten sam składnik stanowił jednocześnie element majątku wspólnego i element majątku osobistego jednego z małżonków. Stąd zarzut w tym przedmiocie należało kwalifikować jako oczywiście bezzasadny, analogicznie jak w wypadku zarzutu zaniechania rozstrzygnięcia o nakładach z majątku wspólnego na majątek osobisty. W konsekwencji Sąd Rejonowy, przyjmując formułę postanowienia wstępnego, słusznie odstąpił od czynienia ustaleń faktycznych w tej materii, ponieważ na tym etapie były one zbędne. Stąd też i zarzuty naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. nie zasługiwały na uwzględnienie. Zaskarżone postanowienie wstępne przesądza natomiast, że nieruchomość położona przy ul. (...) we W. stanowi majątek osobisty uczestnika postępowania, co jednak w żadnej mierze – choćby z uwagi na treść art. 618 k.p.c. – nie pozbawia wnioskodawczyni prawa do formułowania żądań dodatkowych, czy też związanych z toczącym się postępowaniem o podział majątku wspólnego. Jednakże ochrona interesu wnioskodawczyni w tej mierze musi zostać oparta na innych zasadach aniżeli, że ww. nieruchomość stanowi składnik majątku wspólnego.

Zważywszy na powyższe, apelacja wnioskodawczyni, stosownie do art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., podlegała oddaleniu.

SSO Małgorzata Brulińska SSO Czesław Chorzępa SSO Dorota Stawicka-Moryc